

16. századi pénzlelet Pécsről

NAGY BALÁZS – TÓTH ZSOLT

Janus Pannonius Múzeum, Régészeti Osztály
H-7621 Pécs, Széchenyi tér 12., nbazsi13@freemail.hu, tothizs@gmail.com

Nagy, B. – Tóth, Zs.: *Coin hoard from Pécs dating back to 16th century*

Abstract: In 2008, silver coins were found during an archeological excavation at Kossuth Square in Pécs. The coin hoard which consisted of 381 pieces of coins was found in a sporan from next to some broken potteries. Restorations of the silver coins were done by the Archeological Department of Janus Pannonius Museum. After their specifications were made, we have analyzed the coin hoard by means of numismatic methodology. Considering the occurrence and the time of concealment of the artifacts, construction of the silver coins is unique in relation to many other coin hoards dating back to the same era. It seems that the owner of the silver coins hid his pouch after 1560.

Keywords: early New Age, numismatics, silver coins

Bevezetés

Pécs belvárosában, a Kossuth téren, a WIPARK-KONZUMPARKOLÓ Kft., mint beruházó kétszintes mélygarázst épített. A kivitelezést megelőzően a Baranya Megyei Múzeumok Igazgatósága, Janus Pannonius Múzeum Régészeti Osztálya a 2008–2009. évben, a teljes területre kiterjedő megelőző régészeti feltárást végzett.

A téren a feltárás eredményei alapján két teljes középkori telek került elő. Mindkét telek részét kertek foglalták el. A hátsó kert előtt egy gödrökkel és gazdasági épületekkel beépített szérűskert helyezkedett el. A házak a telkek utcai frontján álltak. A kutakat, tároló vermeket és anyagnyerő gödröket funkciójuk megszűntével szemetesgödörként használták tovább, így feltöltődtek.

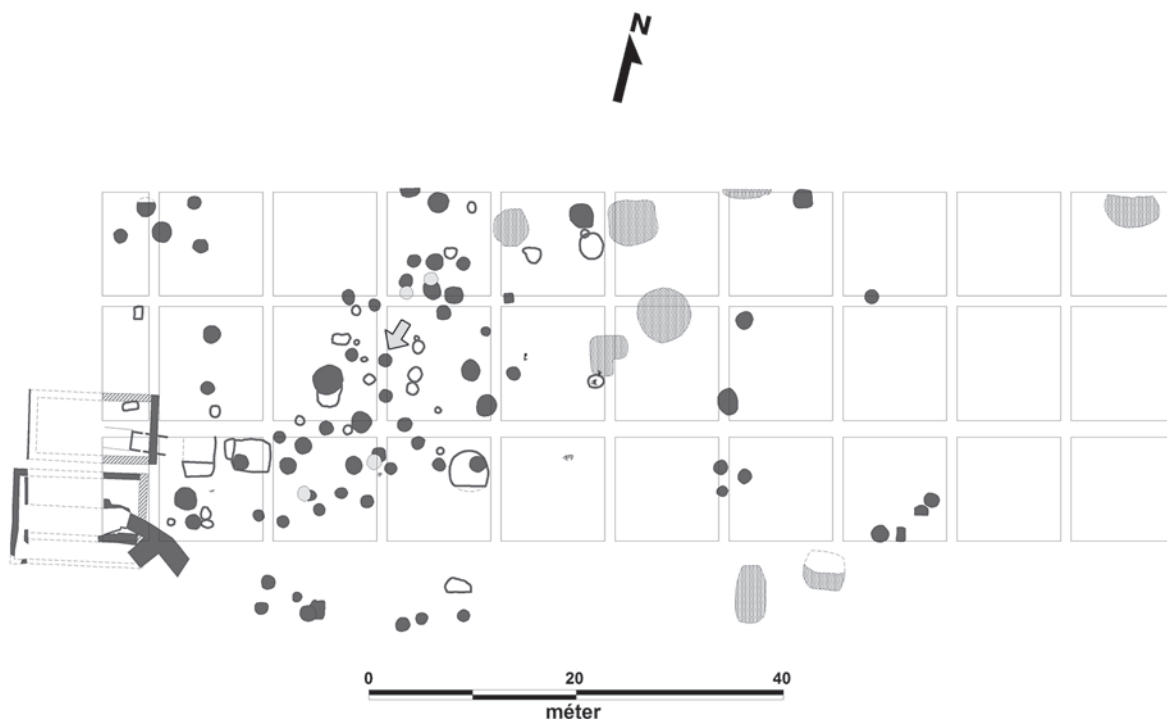
Anyag és módszer

2008-ban, a kora újkori Pécs déli kapujától számított második telek udvaráról, annak is a kőalapozású ház felé eső részéről pénzlelet került elő (1. kép).¹ A 978. számú, kör alaprajzú, függőleges falú gödör feltárása során egy pénzlelet látott napvilágot (2. kép). Az objektum néhány háztartási edény mellett egy ezüstpénzekkel teli bőrrszényt is rejtett (3. kép). A 381 darab ezüstpénzből álló éremlelet restaurálását a Janus Pannonius Múzeum Régészeti Osztálya végezte el. A feltárást megelőzően a pénzek majdnem fél évezreden át nyugodtak a földben. Ez idő alatt erőteljesen oxidálódtak, egymáshoz tapadtak, így szétválasztásuk nagy szakértelmet és türelmet követelt meg a múzeum restaurátora részéről.² Az ezüstpénzekből kiváló fémső konzerválta a bőrrszényt, így az egészen jó állapotban maradt fenn. A megtalálást követően is jól látható volt, hogy a bőrrszényben levő azonos címletű pénzek egymáshoz tapadtak (3. kép).³ A pénzek restaurálását követően megkezdtük a leletanyag feldolgozását, mely elsősorban a numizmatikai szakkönyvek alapján történő meghatározást jelentette. Az így kapott eredményeket felhasználva határoztuk meg a pénzlelet záródásának idejét, majd numizmatikai módszerekkel vizsgáltuk a lelet összetételét, verdehely szerinti és időbeli megoszlását. Ezen kívül adatokat kerestünk a lelet korabeli értékére vonatkozóan, valamint a pénzekkel teli erszény elrejtésére és földben maradásának okára. A továbbiakban a numizmatikai szakirodalmat alapul véve hasonló összetételű és záródású pénzleleteket kerestünk Pécs környékéről, hogy világossá váljon a pénzlelet földben maradásának oka.

1 Itt szeretném megköszönni Tóth Zsoltnak, hogy megbízott a Pécs Kossuth téren talált pénzlelet numizmatikai feldolgozásával, valamint, hogy rendelkezésemre bocsátotta a régészeti feltárás dokumentációját, illetve munkámat hasznos tanácsokkal segítette.

2 A denárok közül néhány a restaurálás során megsérült, szétválasztásukat nem lehetett kivitelezni, így az általunk közölt darabszám béli (10 db) eltérés ebből adódott. A pénzek tisztítását Horváth Zsuzsa és Gardánfalviné Kovács Magdolna restaurátorok végezték.

3 Ebből a jelenségből arra következtethetünk, hogy a pénzek címletük szerint szétválogatva kerültek a megtalált erszénybe.

1. kép: A pénzlelet előkerülésének helye

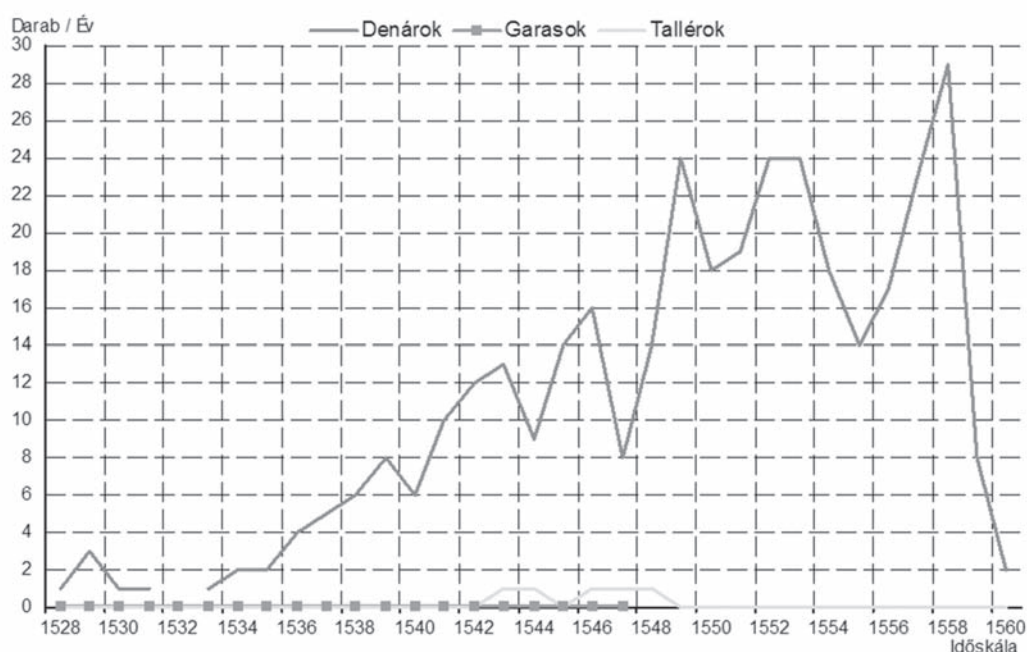
2. kép: A 978. számú objektum, melyből pénzlelet került elő

3. kép: A pénzlelet közvetlen megtalálása után

A pénzlelet összetétele

A pénzlelet összetétele a különböző címletek között a következőképpen oszlik meg: 6 darab tallér (1,6%), 2 darab garas (0,5%) és 373 darab denár (97,9%). A lelet magyar és külföldi kibocsátók vereteit egyaránt tartalmazza. Így a továbbiakban ezeket az adatokat alapul véve az egyes kibocsátók vereteit külön-külön vizsgáltuk. A pénzek egy pénztörténeti korszakból valók, kibocsátásukat szinte kivétel nélkül I. Ferdinánd király (1526–1564) uralkodási idejére tehetjük (4. kép).

4. kép: A pénzlet összetétele pénz nemekre bontva, év/darabszám szerint⁴

A Magyar Királyság és az Erdélyi Fejedelemség pénzei

A magyar pénzek kizárólag denárokból állnak.⁵ E veretek I. Ferdinánd király (1526–1564) körmöcbányai, nagyszebeni és nagybányai, valamint II. János király (1540–1570) pénzkibocsátásából valók.

	Denár	
	db	%
I. Ferdinánd	362	99,72
II. János	1	0,27
Összesen	363	97,84

1. táblázat: A magyar veretek címlet és kibocsátó szerinti megoszlása

	Garas		Tallér	
	db	%	db	%
III. Frigyes	2	0,52		
V. Károly			5	1,3
I. Ferdinánd			1	0,26
Összesen	2	0,52	6	1,57

2. táblázat: A külföldi veretek címlet és kibocsátó szerinti megoszlása

A lelet legnagyobb részét I. Ferdinánd által kibocsátott ezüst denárok teszik ki. A denárok legnagyobb része, 369 darab K-B verdejegyű (Körmöcbánya), a MÉ 745.a; C3-40; H-935 számú típust képviselik. Ezeken kívül találunk még 2 darab 1552-es H-P (Nagyszeben: 5. kép 2013.315.978.200.), 1 darab 1555 N-C (Nagybánya: 5. kép 2013.315.978.264.), és 1 darab 1557 N-P (Nagybánya: 5. kép 2013.315.978.295.) verdejegyűt is. A legkorábbi denár 1528-ból (1 darab), a legkésőbbiek 1560-ból (2 darab) származnak.⁶

Külföldi pénzek

A külföldi pénzeket 6 darab tallér és 2 darab garas képviseli.⁷ A leletben levő tallérokat évszám szerint a következő városok pénzverdéi bocsátották ki: Tirol (1521–1564), Kaufbeuren (1543), Kempten (1544), Ulm (1546, 1547) és Regensburg (1548) (5. kép 2013.315.978.366, 367., 368., 369., 370., 371.). A garasok Freiburg és Annaberg (1486–1547) (5. kép 2013.315.978.364., 365.) verdéiből származnak.

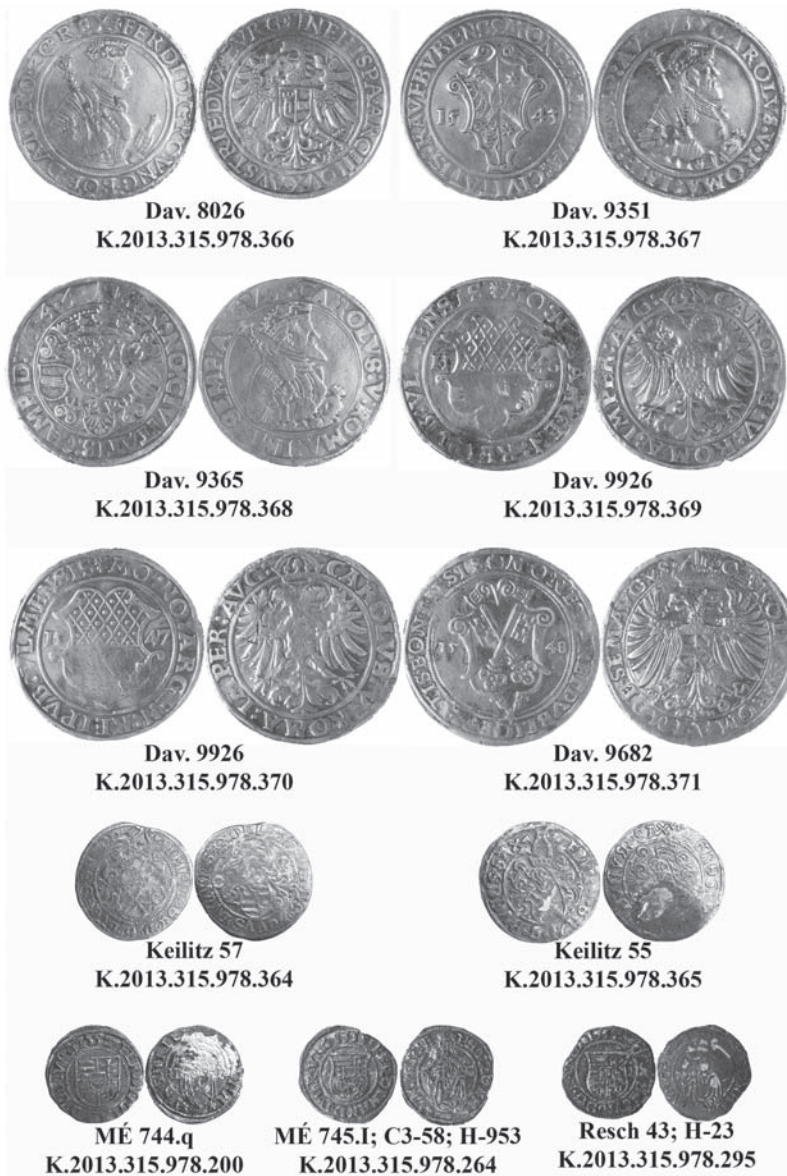
⁴ Az évszám nélküli pénzeket a kibocsátási időt alapul véve, átlagolva ábrázoltuk a diagramon.

⁵ A vizsgált korszakból származó denárok váltópénzként funkcionáltak, az akkori pénzláb szerint a második legkisebb egységet jelentették. A kora újkori pénznemekről Huszár Lajos és Gyöngyössi Márton munkájából részletesebben is tájékozódhatunk (tallér, garas, denár, obolus). Lásd: Huszár 1975.; Gyöngyössi 2010. 20.

⁶ A pénzlet összetételének időbeli megoszlását a későbbiekben egy egységként fogjuk vizsgálni.

⁷ A pénzletben levő nagyméretű ezüstpénzek (tallér, garas) kivétel nélkül külföldről származnak, pénzforgalomba kerülésüket a nyugati irányú kereskedelem megléte eredményezte.

A tallérokat és a garasokat a Német-római Birodalom és a Habsburg Birodalom területén bocsátották ki. A legkorábbi tallért 1543-ban, a legkésőbbit 1548-ban verték. Pécszet 1543-ban foglalják el a törökök, a város ettől kezdve az Oszmán Birodalom részét képezte. Az elfoglalt területek pénzforgalmának összetételében nagyobb szerepet kaphattak a már korábban is felbukkanó oszmán pénzek.⁸ Érdekes, hogy a legkorábbi tallér kibocsátási éve egybeesik Pécs elfoglalásával, illetve az is, hogy a többi mind későbbi veret. Pécs nyugati irányú kereskedelme az írott források alapján 1543 után is működött, amit a tallérok jelenléte is igazol.⁹ A magyarországi pénzforgalomban az 1530-as években jelentek meg az első tallérok. Ehhez képest a Dél-Dunántúlról ismert tallérok tartalmazó pénzleletek záródását figyelembe véve a legkorábbi vereteket 1540-ben bocsátották ki.¹⁰

5. kép: Tallérok, garasok és denárok a pécsi leletből

8 A hódítást követően kialakult pénzforgalmat az érem- és kincsleletek, valamint az ásatások anyagain keresztül behatóbban vizsgálhatjuk. Lásd: Gyöngyössy 2004. 27-32. A települések anyagain keresztül nyert képet minden esetben a régészeti kutatás módszereinek alaposága határozza meg. A 21. század előtti ásatásokon sajnos nem mindig volt lehetőség a fém- és éremanyagok szisztematikus összegyűjtésére, ami a kiértékelések során torzult képet adott a kutatók számára. Ebből adódóan nagyon fontosnak tartjuk, hogy a vizsgálatok során a kutatás módszereit alapul véve és azt ismertetve vonjuk le a megfelelő következtetéseket. Ellenkező esetben az eredmények félrevezetőek lehetnek. Így az ásatásokon előkerült numizmatikai statisztikául szolgáló pénzanyagban az oszmán pénzek hiányát főként a fentiekben említett régészeti módszerekben is kereshetjük.

9 Varga 2009. 44-45.

10 V. Székely 1999. 315-316.

Eredmények és következtetések

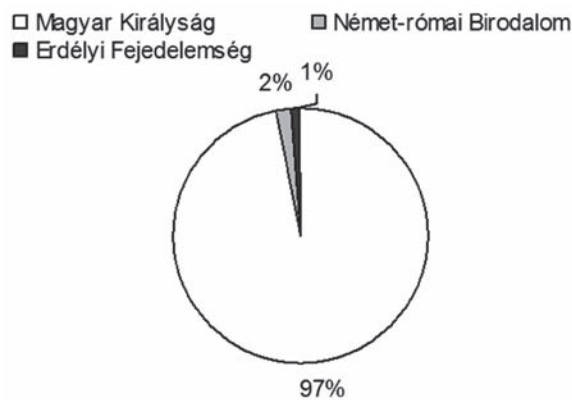
A kutatási eredményeket felhasználva, Gyöngyössy Márton „Altin, akcse, mangir...” című munkáját alapul véve az alábbi kérdésekre kerestünk válaszokat.

1. Mikor és milyen uralom alatt rejtették el a leletet?
2. Milyen pénzforgalmi viszonyokat tükröz a lelet?
3. Mekkora a lelet összértéke?
4. Mekkora az oszpora számaránya az ezüst aprópénzekben belül?¹¹

1. Amint azt már említettük a pénzlelet elrejtésére az Oszmán Birodalomhoz tartozó kora újkori Pécsen került sor. A lelet elrejtése az 1560 utáni években történt meg. A fentiek alapján, a Kossuth téren található pénzlelet elrejtését nem köthetjük a török seregek előrenyomulásához. A pénzlelet összetételéből pénzforgalmi viszonyokra is következtethetünk, mely a hétköznapi viszonyokat tükrözi. A nyugati és keleti pénzek jelenléte kereskedelmi kapcsolatokat is feltételez.

A lelet záródását jelző legkésőbbi veret idejére fókuszálva az írott forrásokat alapul véve kutattuk fel az elrejtéssel kapcsolatba hozható történelmi eseményeket. A lelet összetételénél fogva gazdasági kapcsolatok, valamint a török kori Pécs zűrzavaros helyzetének igazolására is alkalmas. A Dél-Dunántúlon Szigetvár eleste után (1566) számolhatunk de facto török uralommal. 1560 és 1562 között Pécsét és környékének török uralom alá eső részét többször is támadják a szigeti katonák, a pénzlelet elrejtését is ezen eseménysorozatok váltották ki. Legkésőbb „1562-ben márciusában az új szigeti kapitány Zrínyi Miklós katonái Pécsig portyáztak, ahonnan hatvan török rabot hurcoltak Sziget várába.”¹² A pénzek elrejtése meglehetősen gyorsan és váratlanul történhetett, mivel a napi viselethez tartozó pénzeszacskó néhány összetört edény közül került elő. A pénzleletből levont következtetések és a korabeli hiteles írott források alapján elrejtését az 1562-ben Szigetvárról kiinduló felszabadító támadással hozhatjuk összefüggésbe. Hasonlóképpen 1560-ban záródó lelet Pécs környékéről ez idáig nem ismert. Ugyanakkor a fentiekben említett időszak eseményeihez több leletet is társít a numizmatikai kutatás: az egyik a Decs-Etepusztán (1561), a másik a Szekszárdon (1560/1566) talált pénzlelet.¹³

2. A bemutatott pénzlelet összetétele az egykori Pécs pénzforgalmi viszonyait, bel- és külkereskedelmi kapcsolatrendszerét tükrözi.
3. A pénzlelet összetétele és mennyisége alapján azt mondhatjuk, hogy a pénzek a mindennapi kereskedelem részét képezték, tehát nem teaurálás céljából kerültek elrejtésre. A leletben levő pénzek címleteit és kibocsátóit alapul véve olykor etnikai következtetéseket vonhatunk le az elrejtő személyére vonatkozóan. Csúpn példaként említenénk meg néhány eshetőséget: „a német-római császár szászországi zsoldosa könnyen hozhatott magával jó minőségű szász tallérokat, míg az Isztambulból Budára helyezett török főtiszt erszényében nyilván aranydukátok lapultak. A királyi Magyarország és a Hódoltság határán élő mezővárosi parasztpolgár denárban számolt.”¹⁴

6. kép: A pénzek kibocsátó szerinti megoszlása

A királyi Magyarország Dunántúljáról 15 darab olyan pénzlelet ismeretes, mely 1542–1566 között záródik.¹⁵ Ezzel szemben az Oszmán Birodalom által elfoglalt egykori magyar területről 11 darab pénzlelet került elő, melyek 1545–1566 között záródnak.¹⁶ A pécsi leletből hiányoznak a korszakra jellemző oszmán pénzek, ugyanakkor az egykori Oszmán Birodalom területéről előkerült Pécshez közeli leletekben szinte kivétel nélkül jelen vannak. Lásd: Decs, Decs-Etepuszta (Tolna m.), Mosdós (Somogy m.), Nagyszékely (Tolna m.), Ozora I., II. (Tolna m.), Szekszárd (Tolna m.).¹⁷ Amennyiben a lelőhely környezetéből előkerült, a fentiekben említett pénzleletek összetételét megvizsgáljuk, akkor azt mondhatjuk, hogy a pécsi lelet nem illik bele az eddig ismert 1545-1566 között záródó leletek sorába.

11 Gyöngyössy 2004. 27.

12 Varga 2009. 80.

13 Gyöngyössy 2004. 47., 73.

14 Gyöngyössy 2004. 28.

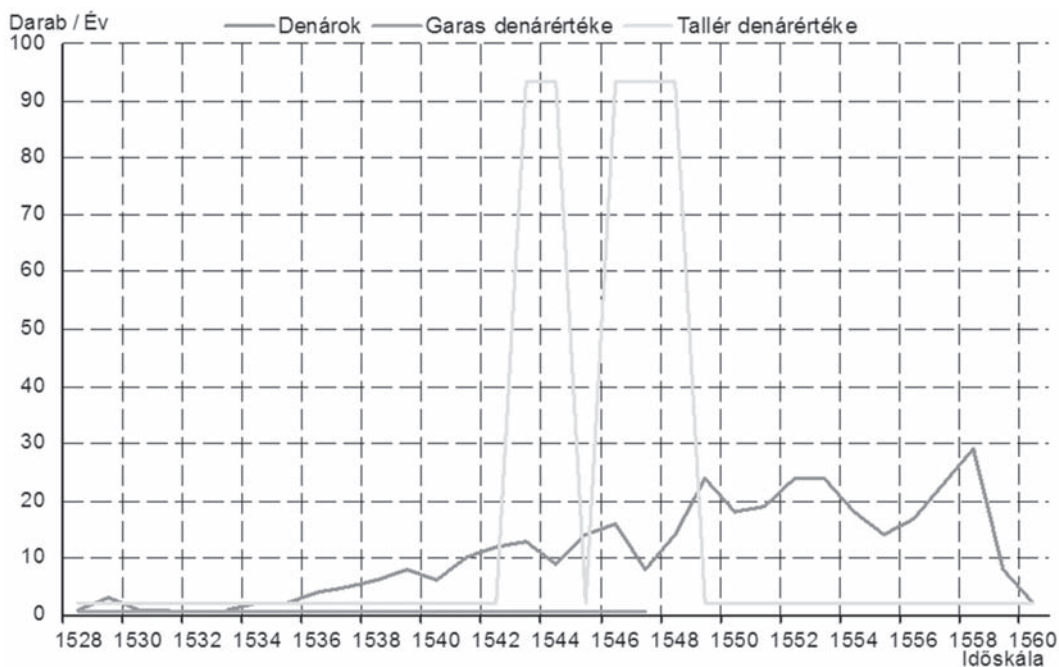
15 Gyöngyössy 2010. 64., 109.

16 Gyöngyössy 2004. 107.

17 Gyöngyössy 2010. 46-47., 63., 65., 68-69., 73-74.

A pécsi pénzlelet 371 darab ezüstpénze 1542 és 1566 között 933 denárral volt egyenértékű, ami átszámítva 6,6 számítási forintnak felel meg. 1 hízott disznó korabeli értéke szerint 5-6 forintba, 1 ökör 8–10 forintba került. A napszámbér 18 denárral volt azonos, ami a pécsi lelet esetében 52 napi munkát jelentett.¹⁸

4. A pécsi pénzlelet lelőhelyét tekintve az Oszmán Birodalom területéhez tartozott, mégis hiányoznak belőle a hódítók váltópénzei, a különböző befizetéseknél ugyanakkor elvárt volt a török aprópénzben (oszpórában=akcsében) történő fizetés.¹⁹

7. kép: A pénzlelet összetétele denár szerinti megoszlásban

Meghatározások

Leltári szám	Kibocsátó	Címlet	Kibocsátás éve	Verdejegy / Verdehely	Súly	Meghatározás
<i>1. Magyar Királyság</i>						
K.2013.315.978.1	I. Fer.	denár	1528	K-B / Körmöcbánya	0,51g	MÉ 745.a; C3-40; H-935
K.2013.315.978.2	I. Fer.	denár	1529	K-B / Körmöcbánya	0,49g	MÉ 745.a; C3-40; H-935
K.2013.315.978.3	I. Fer.	denár	1529	K-B / Körmöcbánya	0,49g	MÉ 745.a; C3-40; H-935
K.2013.315.978.4	I. Fer.	denár	1529	K-B / Körmöcbánya	0,49g	MÉ 745.a; C3-40; H-935
K.2013.315.978.5	I. Fer.	denár	1530	K-B / Körmöcbánya	0,46g	MÉ 745.a; C3-40; H-935
K.2013.315.978.6	I. Fer.	denár	1531	K-B / Körmöcbánya	0,34g	MÉ 745.a; C3-40; H-935
K.2013.315.978.7	I. Fer.	denár	1533	K-B / Körmöcbánya	0,7g	MÉ 745.a; C3-40; H-935
K.2013.315.978.8	I. Fer.	denár	1534	K-B / Körmöcbánya	0,47g	MÉ 745.a; C3-40; H-935
K.2013.315.978.9	I. Fer.	denár	1534	K-B / Körmöcbánya	0,37g	MÉ 745.a; C3-40; H-935
K.2013.315.978.10	I. Fer.	denár	1535	K-B / Körmöcbánya	0,47g	MÉ 745.a; C3-40; H-935
K.2013.315.978.11	I. Fer.	denár	1535	K-B / Körmöcbánya	0,38g	MÉ 745.a; C3-40; H-935
K.2013.315.978.12	I. Fer.	denár	1536	K-B / Körmöcbánya	0,44g	MÉ 745.a; C3-40; H-935
K.2013.315.978.13	I. Fer.	denár	1536	K-B / Körmöcbánya	0,51g	MÉ 745.a; C3-40; H-935

¹⁸ Parádi 1963. 219.

¹⁹ Gyöngyössy 2004. 30.

K.2013.315.978.14	I. Fer.	denár	1536	K-B / Körmöcbánya	0,52g	MÉ 745.a; C3-40; H-935
K.2013.315.978.15	I. Fer.	denár	1536	K-B / Körmöcbánya	0,42g	MÉ 745.a; C3-40; H-935
K.2013.315.978.16	I. Fer.	denár	1537	K-B / Körmöcbánya	0,43g	MÉ 745.a; C3-40; H-935
K.2013.315.978.17	I. Fer.	denár	1537	K-B / Körmöcbánya	0,48g	MÉ 745.a; C3-40; H-935
K.2013.315.978.18	I. Fer.	denár	1537	K-B / Körmöcbánya	0,45g	MÉ 745.a; C3-40; H-935
K.2013.315.978.19	I. Fer.	denár	1537	K-B / Körmöcbánya	0,48g	MÉ 745.a; C3-40; H-935
K.2013.315.978.20	I. Fer.	denár	1537	K-B / Körmöcbánya	0,35g	MÉ 745.a; C3-40; H-935
K.2013.315.978.21	I. Fer.	denár	1538	K-B / Körmöcbánya	0,47g	MÉ 745.a; C3-40; H-935
K.2013.315.978.22	I. Fer.	denár	1538	K-B / Körmöcbánya	0,48g	MÉ 745.a; C3-40; H-935
K.2013.315.978.23	I. Fer.	denár	1538	K-B / Körmöcbánya	0,49g	MÉ 745.a; C3-40; H-935
K.2013.315.978.24	I. Fer.	denár	1538	K-B / Körmöcbánya	0,41g	MÉ 745.a; C3-40; H-935
K.2013.315.978.25	I. Fer.	denár	1538	K-B / Körmöcbánya	0,44g	MÉ 745.a; C3-40; H-935
K.2013.315.978.26	I. Fer.	denár	1538	K-B / Körmöcbánya	0,51g	MÉ 745.a; C3-40; H-935
K.2013.315.978.27	I. Fer.	denár	1539	K-B / Körmöcbánya	0,49g	MÉ 745.a; C3-40; H-935
K.2013.315.978.28	I. Fer.	denár	1539	K-B / Körmöcbánya	0,53g	MÉ 745.a; C3-40; H-935
K.2013.315.978.29	I. Fer.	denár	1539	K-B / Körmöcbánya	0,56g	MÉ 745.a; C3-40; H-935
K.2013.315.978.30	I. Fer.	denár	1539	K-B / Körmöcbánya	0,66g	MÉ 745.a; C3-40; H-935
K.2013.315.978.31	I. Fer.	denár	1539	K-B / Körmöcbánya	0,47g	MÉ 745.a; C3-40; H-935
K.2013.315.978.32	I. Fer.	denár	1539	K-B / Körmöcbánya	0,45g	MÉ 745.a; C3-40; H-935
K.2013.315.978.33	I. Fer.	denár	1539	K-B / Körmöcbánya	0,47g	MÉ 745.a; C3-40; H-935
K.2013.315.978.34	I. Fer.	denár	1539	K-B / Körmöcbánya	0,49g	MÉ 745.a; C3-40; H-935
K.2013.315.978.35	I. Fer.	denár	1540	K-B / Körmöcbánya	0,53g	MÉ 745.a; C3-40; H-935
K.2013.315.978.36	I. Fer.	denár	1540	K-B / Körmöcbánya	0,45g	MÉ 745.a; C3-40; H-935
K.2013.315.978.37	I. Fer.	denár	1540	K-B / Körmöcbánya	0,41g	MÉ 745.a; C3-40; H-935
K.2013.315.978.38	I. Fer.	denár	1540	K-B / Körmöcbánya	0,34g	MÉ 745.a; C3-40; H-935
K.2013.315.978.39	I. Fer.	denár	1540	K-B / Körmöcbánya	0,48g	MÉ 745.a; C3-40; H-935
K.2013.315.978.40	I. Fer.	denár	1540	K-B / Körmöcbánya	0,54g	MÉ 745.a; C3-40; H-935
K.2013.315.978.41	I. Fer.	denár	1541	K-B / Körmöcbánya	0,46g	MÉ 745.a; C3-40; H-935
K.2013.315.978.42	I. Fer.	denár	1541	K-B / Körmöcbánya	0,53g	MÉ 745.a; C3-40; H-935
K.2013.315.978.43	I. Fer.	denár	1541	K-B / Körmöcbánya	0,41g	MÉ 745.a; C3-40; H-935
K.2013.315.978.44	I. Fer.	denár	1541	K-B / Körmöcbánya	0,46g	MÉ 745.a; C3-40; H-935
K.2013.315.978.45	I. Fer.	denár	1541	K-B / Körmöcbánya	0,53g	MÉ 745.a; C3-40; H-935
K.2013.315.978.46	I. Fer.	denár	1541	K-B / Körmöcbánya	0,52g	MÉ 745.a; C3-40; H-935
K.2013.315.978.47	I. Fer.	denár	1541	K-B / Körmöcbánya	0,45g	MÉ 745.a; C3-40; H-935
K.2013.315.978.48	I. Fer.	denár	1541	K-B / Körmöcbánya	0,64g	MÉ 745.a; C3-40; H-935
K.2013.315.978.49	I. Fer.	denár	1541	K-B / Körmöcbánya	0,41g	MÉ 745.a; C3-40; H-935
K.2013.315.978.50	I. Fer.	denár	1541	K-B / Körmöcbánya	0,49g	MÉ 745.a; C3-40; H-935
K.2013.315.978.51	I. Fer.	denár	1542	K-B / Körmöcbánya	0,46g	MÉ 745.a; C3-40; H-935
K.2013.315.978.52	I. Fer.	denár	1542	K-B / Körmöcbánya	0,47g	MÉ 745.a; C3-40; H-935
K.2013.315.978.53	I. Fer.	denár	1542	K-B / Körmöcbánya	0,57g	MÉ 745.a; C3-40; H-935
K.2013.315.978.54	I. Fer.	denár	1542	K-B / Körmöcbánya	0,4g	MÉ 745.a; C3-40; H-935
K.2013.315.978.55	I. Fer.	denár	1542	K-B / Körmöcbánya	0,39g	MÉ 745.a; C3-40; H-935
K.2013.315.978.56	I. Fer.	denár	1542	K-B / Körmöcbánya	0,54g	MÉ 745.a; C3-40; H-935
K.2013.315.978.57	I. Fer.	denár	1542	K-B / Körmöcbánya	0,43g	MÉ 745.a; C3-40; H-935

K.2013.315.978.58	I. Fer.	denár	1542	K-B / Körnöcbánya	0,55g	MÉ 745.a; C3-40; H-935
K.2013.315.978.59	I. Fer.	denár	1542	K-B / Körnöcbánya	0,39g	MÉ 745.a; C3-40; H-935
K.2013.315.978.60	I. Fer.	denár	1542	K-B / Körnöcbánya	0,59g	MÉ 745.a; C3-40; H-935
K.2013.315.978.61	I. Fer.	denár	1542	K-B / Körnöcbánya	0,44g	MÉ 745.a; C3-40; H-935
K.2013.315.978.62	I. Fer.	denár	1542	K-B / Körnöcbánya	0,43g	MÉ 745.a; C3-40; H-935
K.2013.315.978.63	I. Fer.	denár	1543	K-B / Körnöcbánya	0,41g	MÉ 745.a; C3-40; H-935
K.2013.315.978.64	I. Fer.	denár	1543	K-B / Körnöcbánya	0,46g	MÉ 745.a; C3-40; H-935
K.2013.315.978.65	I. Fer.	denár	1543	K-B / Körnöcbánya	0,47g	MÉ 745.a; C3-40; H-935
K.2013.315.978.66	I. Fer.	denár	1543	K-B / Körnöcbánya	0,52g	MÉ 745.a; C3-40; H-935
K.2013.315.978.67	I. Fer.	denár	1543	K-B / Körnöcbánya	0,45g	MÉ 745.a; C3-40; H-935
K.2013.315.978.68	I. Fer.	denár	1543	K-B / Körnöcbánya	0,33g	MÉ 745.a; C3-40; H-935
K.2013.315.978.69	I. Fer.	denár	1543	K-B / Körnöcbánya	0,46g	MÉ 745.a; C3-40; H-935
K.2013.315.978.70	I. Fer.	denár	1543	K-B / Körnöcbánya	0,5g	MÉ 745.a; C3-40; H-935
K.2013.315.978.71	I. Fer.	denár	1543	K-B / Körnöcbánya	0,47g	MÉ 745.a; C3-40; H-935
K.2013.315.978.72	I. Fer.	denár	1543	K-B / Körnöcbánya	0,45g	MÉ 745.a; C3-40; H-935
K.2013.315.978.73	I. Fer.	denár	1543	K-B / Körnöcbánya	0,4g	MÉ 745.a; C3-40; H-935
K.2013.315.978.74	I. Fer.	denár	1543	K-B / Körnöcbánya	0,51g	MÉ 745.a; C3-40; H-935
K.2013.315.978.75	I. Fer.	denár	1543	K-B / Körnöcbánya	0,45g	MÉ 745.a; C3-40; H-935
K.2013.315.978.76	I. Fer.	denár	1544	K-B / Körnöcbánya	0,48g	MÉ 745.a; C3-40; H-935
K.2013.315.978.77	I. Fer.	denár	1544	K-B / Körnöcbánya	0,46g	MÉ 745.a; C3-40; H-935
K.2013.315.978.78	I. Fer.	denár	1544	K-B / Körnöcbánya	0,47g	MÉ 745.a; C3-40; H-935
K.2013.315.978.79	I. Fer.	denár	1544	K-B / Körnöcbánya	0,49g	MÉ 745.a; C3-40; H-935
K.2013.315.978.80	I. Fer.	denár	1544	K-B / Körnöcbánya	0,47g	MÉ 745.a; C3-40; H-935
K.2013.315.978.81	I. Fer.	denár	1544	K-B / Körnöcbánya	0,45g	MÉ 745.a; C3-40; H-935
K.2013.315.978.82	I. Fer.	denár	1544	K-B / Körnöcbánya	0,7g	MÉ 745.a; C3-40; H-935
K.2013.315.978.83	I. Fer.	denár	1544	K-B / Körnöcbánya	0,43g	MÉ 745.a; C3-40; H-935
K.2013.315.978.84	I. Fer.	denár	1544	K-B / Körnöcbánya	0,47g	MÉ 745.a; C3-40; H-935
K.2013.315.978.85	I. Fer.	denár	1545	K-B / Körnöcbánya	0,33g	MÉ 745.a; C3-40; H-935
K.2013.315.978.86	I. Fer.	denár	1545	K-B / Körnöcbánya	0,46g	MÉ 745.a; C3-40; H-935
K.2013.315.978.87	I. Fer.	denár	1545	K-B / Körnöcbánya	0,49g	MÉ 745.a; C3-40; H-935
K.2013.315.978.88	I. Fer.	denár	1545	K-B / Körnöcbánya	0,51g	MÉ 745.a; C3-40; H-935
K.2013.315.978.89	I. Fer.	denár	1545	K-B / Körnöcbánya	0,47g	MÉ 745.a; C3-40; H-935
K.2013.315.978.90	I. Fer.	denár	1545	K-B / Körnöcbánya	0,39g	MÉ 745.a; C3-40; H-935
K.2013.315.978.91	I. Fer.	denár	1545	K-B / Körnöcbánya	0,43g	MÉ 745.a; C3-40; H-935
K.2013.315.978.92	I. Fer.	denár	1545	K-B / Körnöcbánya	0,4g	MÉ 745.a; C3-40; H-935
K.2013.315.978.93	I. Fer.	denár	1545	K-B / Körnöcbánya	0,29g	MÉ 745.a; C3-40; H-935
K.2013.315.978.94	I. Fer.	denár	1545	K-B / Körnöcbánya	0,47g	MÉ 745.a; C3-40; H-935
K.2013.315.978.95	I. Fer.	denár	1545	K-B / Körnöcbánya	0,39g	MÉ 745.a; C3-40; H-935
K.2013.315.978.96	I. Fer.	denár	1545	K-B / Körnöcbánya	0,43g	MÉ 745.a; C3-40; H-935
K.2013.315.978.97	I. Fer.	denár	1545	[K-B] / Körnöcbánya	0,47g	MÉ 745.a; C3-40; H-935
K.2013.315.978.98	I. Fer.	denár	1545	K-B / Körnöcbánya	0,45g	MÉ 745.a; C3-40; H-935
K.2013.315.978.99	I. Fer.	denár	1546	K-B / Körnöcbánya	0,55g	MÉ 745.a; C3-40; H-935
K.2013.315.978.100	I. Fer.	denár	1546	K-B / Körnöcbánya	0,43g	MÉ 745.a; C3-40; H-935
K.2013.315.978.101	I. Fer.	denár	1546	K-B / Körnöcbánya	0,53g	MÉ 745.a; C3-40; H-935

K.2013.315.978.102	I. Fer.	denár	1546	K-B / Körmöcbánya	0,53g	MÉ 745.a; C3-40; H-935
K.2013.315.978.103	I. Fer.	denár	1546	K-B / Körmöcbánya	0,43g	MÉ 745.a; C3-40; H-935
K.2013.315.978.104	I. Fer.	denár	1546	K-B / Körmöcbánya	0,45g	MÉ 745.a; C3-40; H-935
K.2013.315.978.105	I. Fer.	denár	1546	K-B / Körmöcbánya	0,32g	MÉ 745.a; C3-40; H-935
K.2013.315.978.106	I. Fer.	denár	1546	K-B / Körmöcbánya	0,47g	MÉ 745.a; C3-40; H-935
K.2013.315.978.107	I. Fer.	denár	1546	K-B / Körmöcbánya	0,32g	MÉ 745.a; C3-40; H-935
K.2013.315.978.108	I. Fer.	denár	1546	K-B / Körmöcbánya	0,51g	MÉ 745.a; C3-40; H-935
K.2013.315.978.109	I. Fer.	denár	1546	K-B / Körmöcbánya	0,47g	MÉ 745.a; C3-40; H-935
K.2013.315.978.110	I. Fer.	denár	1546	K-B / Körmöcbánya	0,41g	MÉ 745.a; C3-40; H-935
K.2013.315.978.111	I. Fer.	denár	1546	K-B / Körmöcbánya	0,49g	MÉ 745.a; C3-40; H-935
K.2013.315.978.112	I. Fer.	denár	1546	K-B / Körmöcbánya	0,51g	MÉ 745.a; C3-40; H-935
K.2013.315.978.113	I. Fer.	denár	1546	K-B / Körmöcbánya	0,42g	MÉ 745.a; C3-40; H-935
K.2013.315.978.114	I. Fer.	denár	1546	K-B / Körmöcbánya	0,32g	MÉ 745.a; C3-40; H-935
K.2013.315.978.115	I. Fer.	denár	1547	K-B / Körmöcbánya	0,53g	MÉ 745.a; C3-40; H-935
K.2013.315.978.116	I. Fer.	denár	1547	K-B / Körmöcbánya	0,45g	MÉ 745.a; C3-40; H-935
K.2013.315.978.117	I. Fer.	denár	1547	K-B / Körmöcbánya	0,39g	MÉ 745.a; C3-40; H-935
K.2013.315.978.118	I. Fer.	denár	1547	K-B / Körmöcbánya	0,48g	MÉ 745.a; C3-40; H-935
K.2013.315.978.119	I. Fer.	denár	1547	K-B / Körmöcbánya	0,35g	MÉ 745.a; C3-40; H-935
K.2013.315.978.120	I. Fer.	denár	1547	K-B / Körmöcbánya	0,43g	MÉ 745.a; C3-40; H-935
K.2013.315.978.121	I. Fer.	denár	1547	K-B / Körmöcbánya	0,48g	MÉ 745.a; C3-40; H-935
K.2013.315.978.122	I. Fer.	denár	1547	K-B / Körmöcbánya	0,47g	MÉ 745.a; C3-40; H-935
K.2013.315.978.123	I. Fer.	denár	1548	K-B / Körmöcbánya	0,49g	MÉ 745.a; C3-40; H-935
K.2013.315.978.124	I. Fer.	denár	1548	K-B / Körmöcbánya	0,43g	MÉ 745.a; C3-40; H-935
K.2013.315.978.125	I. Fer.	denár	1548	K-B / Körmöcbánya	0,43g	MÉ 745.a; C3-40; H-935
K.2013.315.978.126	I. Fer.	denár	1548	K-B / Körmöcbánya	0,41g	MÉ 745.a; C3-40; H-935
K.2013.315.978.127	I. Fer.	denár	1548	K-B / Körmöcbánya	0,4g	MÉ 745.a; C3-40; H-935
K.2013.315.978.128	I. Fer.	denár	1548	K-B / Körmöcbánya	0,48g	MÉ 745.a; C3-40; H-935
K.2013.315.978.129	I. Fer.	denár	1548	K-B / Körmöcbánya	0,49g	MÉ 745.a; C3-40; H-935
K.2013.315.978.130	I. Fer.	denár	1548	K-B / Körmöcbánya	0,51g	MÉ 745.a; C3-40; H-935
K.2013.315.978.131	I. Fer.	denár	1548	K-B / Körmöcbánya	0,45g	MÉ 745.a; C3-40; H-935
K.2013.315.978.132	I. Fer.	denár	1548	K-B / Körmöcbánya	0,41g	MÉ 745.a; C3-40; H-935
K.2013.315.978.133	I. Fer.	denár	1548	K-B / Körmöcbánya	0,47g	MÉ 745.a; C3-40; H-935
K.2013.315.978.134	I. Fer.	denár	1548	K-B / Körmöcbánya	0,32g	MÉ 745.a; C3-40; H-935
K.2013.315.978.135	I. Fer.	denár	1548	K-B / Körmöcbánya	0,45g	MÉ 745.a; C3-40; H-935
K.2013.315.978.136	I. Fer.	denár	1548	K-B / Körmöcbánya	0,39g	MÉ 745.a; C3-40; H-935
K.2013.315.978.137	I. Fer.	denár	1549	K-B / Körmöcbánya	0,34g	MÉ 745.a; C3-40; H-935
K.2013.315.978.138	I. Fer.	denár	1549	K-B / Körmöcbánya	0,46g	MÉ 745.a; C3-40; H-935
K.2013.315.978.139	I. Fer.	denár	1549	K-B / Körmöcbánya	0,5g	MÉ 745.a; C3-40; H-935
K.2013.315.978.140	I. Fer.	denár	1549	K-B / Körmöcbánya	0,46g	MÉ 745.a; C3-40; H-935
K.2013.315.978.141	I. Fer.	denár	1549	K-B / Körmöcbánya	0,41g	MÉ 745.a; C3-40; H-935
K.2013.315.978.142	I. Fer.	denár	1549	K-B / Körmöcbánya	0,47g	MÉ 745.a; C3-40; H-935
K.2013.315.978.143	I. Fer.	denár	1549	K-B / Körmöcbánya	0,54g	MÉ 745.a; C3-40; H-935
K.2013.315.978.144	I. Fer.	denár	1549	K-B / Körmöcbánya	0,47g	MÉ 745.a; C3-40; H-935
K.2013.315.978.145	I. Fer.	denár	1549	K-B / Körmöcbánya	0,32g	MÉ 745.a; C3-40; H-935

K.2013.315.978.327	I. Fer.	denár	1558	K-B / Körmöcbánya	0,37g	MÉ 745.a; C3-40; H-935
K.2013.315.978.328	I. Fer.	denár	1558	K-B / Körmöcbánya	0,45g	MÉ 745.a; C3-40; H-935
K.2013.315.978.329	I. Fer.	denár	1558	K-B / Körmöcbánya	0,43g	MÉ 745.a; C3-40; H-935
K.2013.315.978.330	I. Fer.	denár	1558	K-B / Körmöcbánya	0,55g	MÉ 745.a; C3-40; H-935
K.2013.315.978.331	I. Fer.	denár	1558	K-B / Körmöcbánya	0,47g	MÉ 745.a; C3-40; H-935
K.2013.315.978.332	I. Fer.	denár	1558	K-B / Körmöcbánya	0,35g	MÉ 745.a; C3-40; H-935
K.2013.315.978.333	I. Fer.	denár	1558	K-B / Körmöcbánya	0,41g	MÉ 745.a; C3-40; H-935
K.2013.315.978.334	I. Fer.	denár	1558	K-B / Körmöcbánya	0,54g	MÉ 745.a; C3-40; H-935
K.2013.315.978.335	I. Fer.	denár	1558	K-B / Körmöcbánya	0,47g	MÉ 745.a; C3-40; H-935
K.2013.315.978.336	I. Fer.	denár	1558	K-B / Körmöcbánya	0,51g	MÉ 745.a; C3-40; H-935
K.2013.315.978.337	I. Fer.	denár	1558	K-B / Körmöcbánya	0,53g	MÉ 745.a; C3-40; H-935
K.2013.315.978.338	I. Fer.	denár	1558	K-B / Körmöcbánya	0,47g	MÉ 745.a; C3-40; H-935
K.2013.315.978.339	I. Fer.	denár	1558	K-B / Körmöcbánya	0,41g	MÉ 745.a; C3-40; H-935
K.2013.315.978.340	I. Fer.	denár	1558	K-B / Körmöcbánya	0,55g	MÉ 745.a; C3-40; H-935
K.2013.315.978.341	I. Fer.	denár	1558	K-B / Körmöcbánya	0,53g	MÉ 745.a; C3-40; H-935
K.2013.315.978.342	I. Fer.	denár	1558	K-B / Körmöcbánya	0,53g	MÉ 745.a; C3-40; H-935
K.2013.315.978.343	I. Fer.	denár	1558	K-B / Körmöcbánya	0,55g	MÉ 745.a; C3-40; H-935
K.2013.315.978.344	I. Fer.	denár	1558	K-B / Körmöcbánya	0,49g	MÉ 745.a; C3-40; H-935
K.2013.315.978.345	I. Fer.	denár	1558	K-B / Körmöcbánya	0,68g	MÉ 745.a; C3-40; H-935
K.2013.315.978.346	I. Fer.	denár	1558	K-B / Körmöcbánya	0,5g	MÉ 745.a; C3-40; H-935
K.2013.315.978.347	I. Fer.	denár	1559	K-B / Körmöcbánya	0,51g	MÉ 748.a; C3-41; H-936
K.2013.315.978.348	I. Fer.	denár	1559	K-B / Körmöcbánya	0,31g	MÉ 748.a; C3-41; H-936
K.2013.315.978.349	I. Fer.	denár	1559	K-B / Körmöcbánya	0,53g	MÉ 748.a; C3-41; H-936
K.2013.315.978.350	I. Fer.	denár	1559	K-B / Körmöcbánya	0,51g	MÉ 748.a; C3-41; H-936
K.2013.315.978.351	I. Fer.	denár	1559	K-B / Körmöcbánya	0,37g	MÉ 748.a; C3-41; H-936
K.2013.315.978.352	I. Fer.	denár	1559	K-B / Körmöcbánya	0,6g	MÉ 748.a; C3-41; H-936
K.2013.315.978.353	I. Fer.	denár	1559	K-B / Körmöcbánya	0,43g	MÉ 748.a; C3-41; H-936
K.2013.315.978.354	I. Fer.	denár	1559	K-B / Körmöcbánya	0,57g	MÉ 748.a; C3-41; H-936
K.2013.315.978.355	I. Fer.	denár	1560	K-B / Körmöcbánya	0,42g	MÉ 748.a; C3-41; H-936
K.2013.315.978.356	I. Fer.	denár	1560	K-B / Körmöcbánya	0,64g	MÉ 748.a; C3-41; H-936
K.2013.315.978.357	I. Fer.	denár	[...]	K-B / Körmöcbánya	1,05g	MÉ 745.a; C3-40; H-935
K.2013.315.978.358	I. Fer.	denár	[15..]1	K-B / Körmöcbánya	0,33g	MÉ 745.a; C3-40; H-935
K.2013.315.978.359	I. Fer.	denár	15[...]	K-B / Körmöcbánya	0,52g	MÉ 745.a; C3-40; H-935
K.2013.315.978.360	I. Fer.	denár	15[...]	K-[B] / Körmöcbánya	0,29g	MÉ 745.a; C3-40; H-935
K.2013.315.978.361	I. Fer.	denár	15[...]	K-B / Körmöcbánya	0,55g	MÉ 745.a; C3-40; H-935
K.2013.315.978.362	I. Fer.	denár	154[...]	K-B / Körmöcbánya	0,33g	MÉ 745.a; C3-40; H-935
K.2013.315.978.363	I. Fer.	denár	155[...]	K-B / Körmöcbánya	0,19g	MÉ 745.a; C3-40; H-935

<i>2. Erdélyi Fejedelemség</i>						
K.2013.315.978.198	I. Fer.	denár	1552	[H]-P / Nagyszeben	0,23g	MÉ 745.k; C3-53; H-948
K.2013.315.978.199	I. Fer.	denár	1552	H-P / Nagyszeben	0,65g	MÉ 744.q; C3-; H-
K.2013.315.978.200	I. Fer.	denár	1552	H-P / Nagyszeben	0,51g	MÉ 744.q; C3-; H-
K.2013.315.978.264	I. Fer.	denár	1555	N-C / Nagybánya	0,63g	MÉ 745.l; C3-58; H-953
K.2013.315.978.295	II. János	denár	1557	N-P / Nagybánya	0,53g	Resch 43; H-23
<i>3. Német-Római Birodalom</i>						
K.2013.315.978.364	III. Friedrich	garas	1486-1547	Freiburg	2,37g	Keilitz 57; Keilitz/Kohl 45; Götz -
K.2013.315.978.367	V. Károly	tallér	1543	Kaufbeuren	28,4g	Dav. 9351
K.2013.315.978.368	V. Károly	tallér	1544	Kempten	27,62g	Dav. 9365
K.2013.315.978.369	V. Károly	tallér	1546	Ulm	28,35g	Dav. 9926
K.2013.315.978.370	V. Károly	tallér	1547	Ulm	28,28g	Dav. 9926
K.2013.315.978.371	V. Károly	tallér	1548	Regensburg	27,44g	Dav. 9682
<i>4. Habsburg Birodalom</i>						
K.2013.315.978.365	III. Friedrich	garas	1486-1547	Annaberg	2,45g	Keilitz 55; Keilitz/Kohl 43; Götz 4316
K.2013.315.978.366	I. Fer.	tallér	1521-1564	Hall (Hall in Tirol)	27,93g	Dav. 8026

Összegzés

Az egykori Oszmán Birodalom részét képező Pécs központjában talált kora újkori pénzlelet keresztmetszetét adja a város hódoltság kori pénzforgalmának. A leletben levő pénzek a mindennapi kereskedelem színteréről kerültek elrejtésre, amit a pénzlelet elrejtésének módszere és a pénzek burkát adó pénzeszacskó is alátámaszt. A korabeli hiteles írott forrásokat és a numizmatikai szakirodalmat felhasználva jutottunk arra a következtetésre, hogy a fentiekben bemutatott pénzleletet 1560 és 1562 között rejtették el. Ez idő tájt az oszmán uralom alá eső Pécs és környékét Sziget várából kiindulva többször is támadták. Utoljára 1562-ben került erre sor, amikor is hatvan török túszt hurcoltak a városból Sziget várába.

Geldfund aus dem 16. Jahrhundert von Pécs

BALÁZS NAGY – ZSOLT TÓTH

Auf dem Kossuth Platz in Pécs wurde eine Rampengarage geplant, in dem das Dasein der Erbeelemente die vorhergehende Ausgrabung begründete, die 2008–2009 stattfand. Die archäologische Abteilung des Janus Pannonius Museums führte die archäologischen Arbeiten mit der Leitung des Archäologen Zsolt Tóth. Die Baupläne haben die Grundstücke betroffen, die sich neben dem südlichen Tor vom frühneuzeitlichen Pécs, entlang der ehemaligen Stadtmauer befanden.

Während der Freilegung des Platzes wurden 2 komplette mittelalterliche Grundstücke ausgegraben, auf dem großen Teil der beiden Grundstücke befanden sich Gärten. Vor dem Hintergarten lag ein mit Gruben und Wirtschaftsgebäuden eingebauten Schoberhof. Die Häuser standen auf der Straßenfrontseite der Grundstücke. Die Brunnen und die Abstellgruben wurden als Abfallgruben nach Ende ihrer Funktionen weiter benutzt, dadurch waren sie wohl aufgefüllt. Aus solch einer Abfallgrube, die die Objektumnummer 978. bekam, erschien auch eine Geldbörse von den Bruchstücken der Keramikfunde, die im relativ guten Zustand blieb. Aus diesem Lederbeutel kamen 381 Stück Silberlinge zum Vorschein. Ferner waren aus den Münzen Talerstücke (6 Stück), Scherflein (2 Stück) und Denare (373 Stück) auch zu finden. Die wertvollen Talerstücke und Scherflein wurden auf dem Gebiet des Heiligen Römischen Reiches ausgegeben. Unter Kleingeld dominieren die ungarischen Beschläge (Körmöcbánya), aber es sind je 2 Stücke auch aus dem Gebiet des Fürstentums Siebenbürgen, so wie aus Nagybánya und aus Nagyszében zu vorhanden. Das Verstecken der Silberlinge verweist auf die Spuren einer kriegerischen Zeit. Pécs wurde 1543 durch Osmanisches Reich erobert, aber die Eroberer wurden mehrmals aus der Burg Sziget in den Jahren von 1560 und 1562 angegriffen. Während der Prüfung des Geldfundes wurde festgestellt, dass der Fund sich 1560 endet, das Datum beweist 2 ungarische Denare mit Jahreszahlen. Aufgrund deren trugen die Geschehen der obengenannten Jahren zum Verstecken des Fundes bei. Die Merkwürdigkeit des Geldfundes ist, dass es kein osmanisches Kleingeld enthält, damit auch die Steuern bezahlt werden musste (oszpora=akcse). Gleichfalls die im Jahre 1560 endeten Funde sind bisher aus der Umgebung von Pécs nicht bekannt. Der umgerechnete Wert des Geldfundes entspricht 933 Denare, die mit 6,6 rechnerischen Forint gleichwertig sind. Der damalige Wert eines gemästeten Schweines war 5-6 Forint, eines Ochsen 8-10 Forint. Der Tagelohn war damals 18 Denar, der im Falle des Fundes von Pécs 52 Tage Arbeit bedeutete.

Nach unserer Ansicht ist der auf dem Kossuth Platz gefundene, frühneuzeitliche Geldfund ein archäologisches Beweismaterial des Angriffes der ungarischen befreienden Truppen aus der Burg von Sziget gegen – zu dem Osmanischen Reich gehörten – Pécs.

Irodalom

- Davenport, J. S. 1977.: European Crowns 1486-1600. Frankfurt am Main
- Davenport, J. S. 1979.: German Talers 1500-1600. Frankfurt am Main
- Götz, C. J. 1811.: Der Beiträge zum Groschen-Cabinet. Th. III: Enthaltend Münzen der Herzoge zu Sachsen der Ernestinischen Hauses, wie auch der übrigen zum obersächsischen Kreise gehörigen Länder und des Herzogthums Schlesien. Dresden
- Gyöngyössi M. 2004.: Altin, akcse, mangir... Oszmán pénzek forgalma a kora újkori Magyarországon. Budapest
- Gyöngyössi M. 2010.: A királyi Magyarország pénztörténete (1527-1608). Budapest
- Huszár L. 1975.: Corpus Nummorum Hungariae. Magyar egyetemes éremtár III. kötet (Habsburg-házi királyok pénzei). Budapest
- Huszár L. 1979.: Münzkatalog Ungarn von 1000 bis heute. Budapest
- Keilitz, C. – Kohl, C. 1996.: Talerteilstücke des Kurfürstentums Sachsen. Ernestinische Linie 1500-1547. Leipzig
- Keilitz, C. 2002.: Die sächsischen Münzen 1500-1547. 1. Auflage. Regenstein
- Parádi N. 1963.: Magyarországi pénzleletes középkori cserépedények. *Archaeologiai Értesítő* 90. 205-251.
- Resch, A. 1901.: Siebenbürgische Münzen und Medaillen von 1538 bis zur gegenwart. Hermannstadt
- Unger E. 2000.: Magyar éremhatározó. II. kötet (1526-1740). Budapest
- V. Székely Gy. 1999.: A tallérforgalom összetételének változása a 16. századi Magyarországon és Erdélyben az éremleletek tükrében. Kitekintés a 17. századra. In.: Bertók Krisztina – Torbágyi Melinda (Szerk.): Emlékkönyv Bíró-Sey Katalin és Gedai István 65. születésnapjára. Budapest, 315-337.
- Varga Sz. 2009.: Irem kertje. Pécs története a hódoltság korában (1526-1686). Pécs